Öğrenme çıktısı: Ülkemizdeki demokrasinin gelişimini, demokrasinin temel ilkeleri açısından yorumlayabilme

Dünyada Demokrasi Yolculuğu

DEMOKRASİ

Yunanca **demos** (halk) ve **kratos** (iktidar) sözcüklerinden gelir, "halkın iktidarı" demektir. Egemenliğin millete ait olduğu, halkın kendi kendini yönettiği sistemdir.

BUNU UNUTMA

Demokrasi yalnız yönetim biçimi değil, **yaşam tarzıdır**: özgürlük, eşitlik, saygı.

Tarih	Gelişme	Önemi
MÖ 6. yy.	Antik Yunan (Atina)	Vatandaşlar meydanda doğrudan oy verdi; doğrudan demokrasinin ilk örnekleri.
MÖ 5. yy.	On İki Levha Kanunları (Roma)	Yazılı hukuk, adalet ve hukukun üstünlüğünde önemli adım.
632	Veda Hutbesi	Adalet, eşitlik ve ahlak; bireysel hakların korunması.
1215	Magna Carta (İngiltere)	Kralın yetkileri ilk kez sınırlandı.
1689	Haklar Bildirisi (İngiltere)	Parlamentonun üstünlüğü, temel hakların güvencesi.
1776	Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi	"Bütün insanlar eşit yaratılmıştır."
1789	İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi	Eşitlik, özgürlük ve adalet anayasal güvenceye alındı.
10 Aralık 1948	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (BM)	Haklar ırk, renk, cinsiyet, dil, din ayrımı olmadan herkes içindir.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Bu belgelerin ortak özelliği **yöneticinin gücünü sınırlamak, insan haklarını korumaktır**. Demokrasi uzun bir mücadelenin sonucudur.

Osmanlı'da demokratikleşme

Fransız İhtilali'nin yaydığı fikirler azınlık isyanlarına yol açtı. Devlet birliğini korumak için Tanzimat ve Islahat Fermanları yayımlandı. I. ve II. Meşrutiyet ile meclis açıldı, halk sınırlı da olsa yönetime katıldı.

Toy → İslamiyet öncesi Türk devletlerinde meclis

Divan → İslamiyet'ten sonra danışma meclisi

1876 → I. Meşrutiyet: ilk seçilmiş meclis

1908 → II. Meşrutiyet: meclis yeniden açıldı

1920 → Büyük Millet Meclisi açıldı

Atina meclisi (temsilî)

Doğrudan mı, temsilî mi?

Doğrudan demokrasi: Atina'da vatandaşlar meydanda toplanıp kanun ve kararlara kendileri evet-hayır oyu verirdi. Ancak kadınlar, köleler ve yabancılar oy kullanamazdı.
Temsilî demokrasi: Bugün milyonlarca kişi bir meydana sığmaz. Halk egemenliğini seçtiği temsilciler, yani milletvekilleri aracılığıyla kullanır.

Demokrasinin Temel Nitelikleri

Nitelik	Ne anlatır?
İnsan haklarına saygı	Bütün kararlar insan haklarına uygun olmalıdır. Hiç kimse diğerinden üstün değildir.
Özgürlük	Baskı olmadan kendi isteğiyle karar vermektir. Başkasının özgürlüğünü kısıtlamamak şartıyla geçerlidir.
Eşitlik	Hak ve fırsatlarda herkese aynı davranılması, haksız farkların kaldırılmasıdır.
Seçme, seçilme	Vatandaşın oyuyla iradesini gösterip yönetimde söz sahibi olmasıdır.
Millî egemenlik	Halkın kendi kendini yönetme gücüdür; seçtiği temsilcilerle kullanır.
Çoğulculuk	Toplumun tek sesli değil çok sesli olmasıdır.
Katılımcılık	Oy vermenin yanında görüş bildirmek, sivil toplumda çalışmak, kararlara katılmaktır.
Hukukun üstünlüğü	Yöneticiler dâhil herkesin kanuna uymasıdır. Bağımsız yargı bunun güvencesidir.

Özgürlüğün sınırı

Kaan kütüphanede telefonla yüksek sesle konuşuyor, Nehir sosyal medyada başkasını küçümseyen yorum yazıyor, bazı sürücüler aracını kaldırıma park ediyor. Üçünde de özgürlük başkasının hakkına engel oluyor. Çözüm: dışarı çıkıp konuşmak, saygılı yazmak, kurala uymak.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Özgürlük, **dilediğini sınırsız yapmak değildir.** Kanun sınırları içinde, başkasına zarar vermeden kullanılır.

Seçimin ilkeleri

Anayasa Madde 67: Serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy; açık sayım ve döküm. Sınıf başkanlığı seçiminde herkese oy hakkı verilmez ve oy açık alınırsa bu ilkeler zedelenir.

Anayasa Mahkemesinden

Yoldaki çukur yüzünden kaza yapanların tazminat davasının reddi, "maddi ve manevi varlığın korunması hakkı"nın ihlali sayıldı. Devlet de vatandaşa karşı sorumludur.

Atatürk'ten: "Hürriyetin de, eşitliğin de, adaletin de dayanak noktası millî egemenliktir." Halk kendi yönetiminde söz sahibi olmazsa bu değerler de güvende olmaz.

Notlarım

Türkiye'de Demokrasi

Tarih	Gelişme
23 Nisan 1920	Meclis, halkın desteğiyle Ankara'da açıldı. Millî Mücadele'yi kazanarak "Gazi Meclis" unvanını aldı.
20 Ocak 1921	İlk anayasamız (23 madde): "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir."
29 Ekim 1923	Cumhuriyet ilan edildi. Ayrıcalıklar kalktı, kanun önünde eşitlik vurgulandı.
20 Nisan 1924	Cumhuriyet'in hukuki temelini güçlendiren ikinci anayasa
1923-1930	İlk siyasi parti Halk Fırkası (9 Eylül 1923). Çok partili hayat denemeleri: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (ilk muhalefet partisi), Serbest Cumhuriyet Fırkası
1930-1934	Kadınlara 1930'da belediye, 1933'te muhtarlık, 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkı
21 Temmuz 1946	İlk çok partili genel seçim; Millî Kalkınma Partisi ve Demokrat Parti kuruldu.

Kadının yeri

Eski Türklerde hatun törene katılır, elçi karşılar, buyruklar "Hakan ve Hatun buyuruyor ki" diye başlardı. 1926 Medeni Kanunu ile kadın-erkek eşitliği yolunda önemli adım atıldı. Türk kadını siyasi hakları birçok ülkeden önce kazandı.

Sandıkta kadınlar (temsilî)

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Birden çok parti **hatayı görünür kılar**. Atatürk, muhalefet partisi olursa Mecliste tartışmanın serbestleşeceğini, yanlışların önleneceğini söylemiştir.

Seçim yılı	Toplam	Kadın milletvekili	Oran
2011	550	79	%14,4
2015 Haziran	550	98	%17,8
2015 Kasım	550	81	%14,7
2018	600	104	%17,3
2023	600	119	%19,8

Kaynak: TÜİK. Kadınlar ilk kez 1935 genel seçiminde milletvekili oldu; 1935 için verilen 18 sayısı 1936 ara seçimini de içerir. Oran genel olarak artıyor, dalgalanmalar da var; nüfusa göre hâlâ düşüktür.

Sandık: Türkiye seçimlere yüksek katılımıyla dikkat çekiyor. Sandık, milletin egemenliğini somut olarak gösterir. 1924 Anayasası'nda seçme yaşı 22, seçilme yaşı 30 iken bugün bu yaş 18'dir.

Kadın muhtar: 31 Mart 2024 seçimlerinde kadın muhtar sayısı 1134'ten 2150'ye yükseldi. Mahallede yapılacak park için belediyenin vatandaşla toplantı yapması da katılımcılıktır.

Madde	1924 Anayasası	Nitelik	Madde	1924 Anayasası	Nitelik
3	Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.	Millî egemenlik	**54**	Yargıçlar davalarda bağımsızdır.	Hukukun üstünlüğü
69	Herkes kanun önünde eşittir, ayrıcalıklar yasaktır.	Eşitlik	**75**	Kimse dini ve inancı yüzünden kınanamaz.	Özgürlük, insan haklarına saygı

Kendimi Deniyorum

A. Doğru mu, yanlış mı?

Cümle doğruysa "D", yanlışsa "Y" yazınız.

☐ 1. Magna Carta 1215'te kabul edilmiştir.
☐ 2. Demokrasi "halkın iktidarı" anlamına gelir.
☐ 3. Türk kadını 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkı almıştır.
☐ 4. İlk muhalefet partimiz Serbest Cumhuriyet Fırkasıdır.
☐ 5. Özgürlük dilediğini sınırsız yapmaktır.

B. Eşleştirelim

Kavramın harfini ilgili açıklamanın başındaki kutuya yazınız.

A) Çoğulculuk	☐	Halkın kendi kendini yönetme gücü
B) Millî egemenlik	☐	Toplumun çok sesli olması
C) Katılımcılık	☐	Oy vermek ve aday olmak
D) Hukukun üstünlüğü	☐	Karar süreçlerinde yer almak
E) Seçme ve seçilme	☐	Kimsenin kanunun üstünde olmaması

C. Boşlukları dolduralım

Kelimeler: **1924** **Gazi** **Terakkiperver** **1948**

1. Millî Mücadele'yi kazanan meclise ..... Meclis denir.
2. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ..... yılında kabul edildi.
3. İkinci anayasamız ..... Anayasası'dır.
4. İlk muhalefet partisi ..... Cumhuriyet Fırkası'dır.

D. Düşünelim, yorumlayalım

1. Bir sınıfta başkanlık seçimi el kaldırarak yapılmış, bazı öğrencilere de oy hakkı verilmemiştir.

a) Bu seçimde çiğnenen iki ilkeyi yazınız.
b) Bu durum sınıfın demokrasi kültürünü nasıl etkiler? Yorumlayınız.

2. 2023 Seçimi'nde Meclise 119 kadın milletvekili girmiştir. 1934'te ise kadınlar bu hakkı yeni kazanmıştır.

a) Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi demokrasinin hangi niteliğini güçlendirir?
b) Kadınların yönetime katılımının topluma iki katkısını yazınız.

Bu konunun şarkısını Onur Akmeşe YouTube kanalından dinlemeyi unutmayın!